

Apjir/ e-ISSN: 2602-2893

Cilt: 9, Sayı: 2, 2025, ss. 539-560/ Volume: 9, Issue: 2, 2025, pp. 539-560

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/apjir>

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

ÇAĞDAŞ ARAP EDEBİYATINDA BELAGAT UNSURLARININ KULLANIMI

İbrahim MAMAK

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belagati,
Ankara

*Phd Student, Ankara University, Faculty of Theology, Institute of Social Sciences, Arabic Language and Literature,
Ankara/Türkiye*

ibrahimmamaksultanbeyli@gmail.com

orcid.org/0009-0001-4211-1943

ror.org/01wntqw50

Öz

Günümüzde belâgat, dijital çağın gerektirdiği iletişim ortamlarına uyum sağlayarak varlığını sürdürmektedir. Sosyal medyanın hızlı ve kısa mesaj akışına rağmen dilsel vurgu, ritmik tekrarlar ve vurucu ifadeler aracılığıyla etkili söylem oluşturma isteği, özünde belâgat ilkelerinden kopmadığını göstermektedir. Klasik belâgat kuramlarında önemle vurgulanan özlülük, yerinde ve kısa ifadelerle muhatapı etkileme becerisi, çevrimiçi ortamda üretilen içeriklerin başarısında da belirleyici olmaktadır. Bu durum, geçmişin zengin mirasıyla günümüzün pratik gereksinimleri arasındaki uyumu gözler önüne serer ve belâgatın yalnızca tarihsel bir gelenek değil, aynı zamanda güncel bir ifade stratejisi olarak işlev gördüğünü kanıtlamaktadır. Akademik incelemeler de giderek metin çözümlemesi, söylem analizi ve edebî eleştiri gibi disiplinlerin merceğinden çağdaş metinlerde belâgat unsurlarını sistematik biçimde ele almakta, böylece hem sözün sanatsal gücünü hem de toplumsal ve kültürel yansımalarını daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu araştırma, klasik belâgat çerçevesinin modern metinlerdeki dönüşümünü ve sürdürdüğü varlığı ele alarak hem tarihî kökene hem de günümüz edebiyatındaki yenilikçi uygulamalara değinmeyi amaçlamaktadır. Belâgatın Arap edebiyatında yalnızca edebî bir süsleme aracı değil, düşünceleri en uygun biçimde sunan, birikimi kuşaklara aktaran ve dilin etkileme gücünü ortaya koyan bütüncül bir sistem olduğunu vurgulamak, bu çalışmanın temel önceliğidir. Klasik kuramların modern anlatım biçimleriyle kesiştiği noktaları incelemek, çağdaş roman ve şiirdeki retorik stratejileri analiz etmek ve dijital çağın iletişim özellikleriyle belâgat arasındaki bağı ortaya koymak, alanın genel çerçevesini genişleterek hem teorik hem de uygulamalı katkı sunmayı hedeflemektedir. Böylece, tarihsel birikimi dijitalleşen dünyayla buluşturan, gelenek ve modernite arasında köprü işlevi gören bir yaklaşımın geliştirilmesine katkı sağlamak mümkündür.

Anahtar kelimeler: Arap Dili Belagati, Çağdaş Arap Edebiyatı, Belagat Unsurları Kullanımı, Çağdaş Arap Belagat Unsurları, Çağdaş Arap Belagati

THE USE OF RHETORIC ELEMENTS IN CONTEMPORARY ARABIC LITERATURE

Abstract

Today, rhetoric continues its existence by adapting to the communication environments required by the digital age. Despite the fast and short message flow of social media, the desire to create effective discourse through linguistic emphasis, rhythmic repetitions and striking expressions shows that it does not break away from the principles of rhetoric. Conciseness, which is emphasized in classical rhetoric theories, and the ability to influence the interlocutor with appropriate and short expressions, are also decisive in the success of the content produced in the online environment. This reveals the harmony between the rich heritage of the past and the practical needs of today and proves that rhetoric functions not only as a historical tradition but also as a current strategy of expression. Academic studies are increasingly systematically addressing rhetorical elements in contemporary texts through the lens of disciplines such as text analysis, discourse analysis and literary criticism, thus revealing both the artistic power of words and their social and cultural reflections more clearly. This research aims to address both the historical origins and innovative practices in today's literature by addressing the transformation and continued existence of the classical rhetoric framework in modern texts. The main priority of this study is to emphasize that rhetoric in Arabic literature is not only a means of literary decoration, but also a holistic system that presents ideas in the most appropriate way, transfers knowledge to generations and reveals the influencing power of language. It aims to examine the intersections of classical theories with modern forms of expression, to analyze rhetorical strategies in contemporary novels and poetry, and to reveal the connection between the communication features of the digital age and rhetoric, and to provide both theoretical and practical contributions by expanding the general framework of the field. Thus, it is possible to contribute to the development of an approach that brings together historical knowledge with the digitalizing world and acts as a bridge between tradition and modernity.

Keywords: *Arabic Language Rhetoric, Contemporary Arabic Literature, Use of Rhetorical Elements, Elements of Contemporary Arabic Rhetoric, Contemporary Arabic Rhetoric*

Atıf / Cite as: Mamak, İbrahim. "Çağdaş Arap Edebiyatında Belâgat Unsurlarının Kullanımı". *Apjir* 9/2 (Ağustos 2025), 539-560.

Giriş

Makalemizin konusu, çağdaş arap edebiyatı ve belâgat unsurlarının kullanımı hakkındadır. Araştırmalarımız neticesinde bu konuda, herhangi bir yüksek lisans tezi, doktora tezi veya makale çalışması yapılmamıştır. Genellikle daha önce yapılan çalışmalar, çağdaş arap edebiyatının şiir ve roman alanları üzerinedir. Bizde klasik belâgatın, modern metinlerdeki dönüşümünü, hem tarihi kökene hemde günümüzdeki yenilikçi uygulamalara değinerek ortaya koymaya çalışacağız. Makalemizi oluştururken araştırma yöntem ve tekniklerinden biri olan betimleyici (deskriptif) metot kullanılacaktır.

Bu makalede, Arap Dilinin en önemli kısımlarından biri olan belâgat ve belâgatın klasik ve çağdaş dönemini işlenecektir. Bu kapsamda belâgatın tanımı, önemi, tarihsel gelişimi ve belâgatın kısımları öncelikle ele alınacaktır. Daha sonra klasik belâgat unsurlarının, çağdaş metinlerde kullanımı, ayrıca modern şiir ve romanlarına etkileri ve yansımaları incelenecektir. Son bölümde ise belâgat, çağdaş eleştiri teorileri ile değerlendirilecek ve gelenek - modernite arasındaki belâgatın geleceği konusu ele alınacaktır.

Makalemizin ana konusu olan belâgat, dilin ikna edici ve estetik yönünü ortaya koyan, hem söylemin yapısını hem de anlam katmanlarını derinleştiren bir anlatım biçimidir. Tarihsel kökeni, İslâm öncesi döneme uzanan Arap belâgatının ilk izlerine Câhiliye şiirinde rastlanmaktadır. Bu dönemde sözlü kültürün hâkim olması, şairlerin ve hatiplerin ifadeleri zenginleştirmek amacıyla mecâz, teşbîh ve kinâye gibi sanatlı kullanımları öne çıkarmasına yol açmıştır.¹

İslâm'ın doğuşuyla birlikte Kur'ân-ı Kerîm'in edebî üslubu ve üstün ifade gücü, belâgat anlayışının temel referans noktalarından biri hâline gelmiş; metinlerin anlam boyutunu daha iyi kavramak adına dilin inceliklerinin sistemli biçimde ele alınması gerektiği fikrini sağlamlaştırmıştır. Özellikle Abbâsîler döneminde (750-1258) belâgat, meânî, beyân ve bedî' gibi alt disiplinlere ayrılarak sistemleşmiş ve klasik Arap edebiyatının kuramsal çerçevesini oluşturmuştur.²

Makalemizdeki araştırmamızın hipotezleri; Belâgat, okuyucuları ve dinleyicileri nasıl etkiler? Belâgatın tarihsel süreç içinde kazandığı nitelikleri? Belâgatın klasik dönemde kazandığı önem çağdaş dönemde devam etmekte midir? Geleneksel belâgat unsurlarının, çağdaş metinlere yansımaları nelerdir? Klasik belâgat anlayışı, çağdaş okur ve yazarlar nezdinde nasıl bir dönüşüm geçirmiştir? Çağdaş belâgat unsurları hangi alanlarda kullanılmaktadır? Belâgatın çağdaş eleştirisi ve geleceğinin değerlendirilmesi analiz edilecektir.

1. Arap Belâgatının Temel Kavramları ve Gelişimi

1.1. Belâgatın Tanımı ve Önemi

Belâgat kelimesi, Arapça بَلَّغَ (belega) kökünden türemiş olup “bir şeye ulaşmak, nihayete ermek, ulaştırmak, erişmek” gibi anlamları olup mastarı olan بَلَاغَةٌ (belâgat) sözün açık seçik olması manalarını içermektedir.³ Belâgat, dilin etkili ve sanatsal bir biçimde kullanılması veya sözün fasîh olması şartıyla muktezâyı hale uygun olması şeklinde tarif edilmektedir.⁴ Kavram olarak belâgat, yalnızca kelimelerin güzel ve etkili bir şekilde düzenlenmesini değil, aynı zamanda muhataba en uygun biçimde sunulmasını da içermektedir. Belâgat kavramı, yalnızca estetik bir unsur değil, aynı zamanda metinlerin

¹ Şevkî Dayf, *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî el-Aşrû'l-Câhilî* (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 2003), 300.

² Ahmet Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmâniyye*, haz. Turgut Karabey - Mehmet Atalay (Ankara: Akçağ Yayınları, 2000), 4.

³ Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisânü'l-'Arab*, thk. Âmir Ahmed Haydar (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1. Basım, 1424/2003), 8/499; er-Râzî, Zeynüddîn Muhammed b. Ebî bekr b. Abdilkâdir, *Muhtârü's-Şihâh*, thk. Yûsuf eş-Şeyh Muhammed (Beyrut: el-Mektebetu'l-asriyye Dâru'n-nemûzeciyye, 1967), 39; Zebîdî, Muhammed Murtezâ el-Hüseynî, *Tâcü'l-'arûs min cevâhiri'l-Kâmûs* (Beyrut: Dâru'l hidaye, 1987), 444-452; Ali Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015), 28.

⁴ Celâleddin Muhammed Kazvînî, *Telhîs (Meânî, Beyân, Bedî')*, çev. Fahreddin Dinçkol (İstanbul: Ebrar Yayınları, 1990), 12; Ahmet Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmâniyye*, 4.

ikna edici gücünü artıran ve okuyucunun ya da dinleyicinin duygusal, zihinsel ve estetik algılarını etkileyen bir araç olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra; belâgat, dilin işlevselliğini artıran ve kültürel mirası kuşaktan kuşağa aktaran temel bir unsur olarak da değerlendirilmektedir.⁵

Belâgat, Arap edebiyatında dilin etkili ve sanatsal bir biçimde kullanılmasını sağlayan temel bir bilim dalı olarak kabul edilmektedir. Bu ilim, kelimelerin ve ifadelerin en uygun bağlamda seçilerek kullanılmasını hedefleyerek, anlatımın hem estetik hem de fonksiyonel bir boyut kazanmasını sağlamaktadır. Belâgatın en önemli işlevlerinden biri, edebî metinlerin anlam derinliğini artırmak ve okuyucuya çok boyutlu bir deneyim sunmaktır. Bu doğrultuda; belâgat, yalnızca sanatkârane bir anlatım biçimi değil, aynı zamanda dilin gücünü etkili bir şekilde ortaya koyan bir sistem olarak kabul edilmektedir.⁶

Belâgat, Arap edebiyatının temel yapı taşlarından biri olup, hem klasik hem de modern dönemde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Bu ilmin amacı, dilin en etkili ve sanatsal biçimde kullanılması sağlamak olup, gerek edebî metinlerde gerekse dini, hukuki ve siyasi söylemlerde büyük bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda; belâgat, yalnızca sanatsal bir kaygıdan ibaret olmayıp, aynı zamanda mesajın doğru, etkili ve anlaşılır bir biçimde aktarılmasını sağlayan bir araç olarak görülmektedir. Günümüzde de belâgat, iletişimin gücünü artıran en önemli araçlardan biri olarak varlığını sürdürmektedir.⁷

Belâgatın kökeni, Arap edebiyatının erken dönemlerine dayanmaktadır ve zaman içerisinde çeşitli düşünürlerin katkılarıyla gelişmiş ve sistematik bir yapıya kavuşmuştur.⁸ Arap belâgatı, klasik dönemden itibaren çeşitli kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde şekillenmiş ve üç temel bileşene ayrılmıştır: meânî (anlam bilimi), beyân (ifade sanatı) ve bedî (söz sanatları). Bu üç bileşen, klasik ve modern Arap edebiyatında metinlerin derinlikli bir anlam taşımasını sağlamaktadır.⁹

Belâgatın önemi, yalnızca edebî eserlerde değil, aynı zamanda dini ve felsefi metinlerde de kendisini göstermektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in edebî yapısı ve onun belâgat açısından taşıdığı özellikler, İslâm dünyasında belâgat çalışmalarının gelişimine büyük katkılar sunmuştur. Bunun yanı sıra; Arap edebiyatında belâgatın dinî metinlerin yorumlanmasında ve İslâmî hitabet sanatında önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.¹⁰

⁵ İclal Arslan, "Arap Dili Edebiyatı/Belâgatı Temel Kaynakları", *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 30 (2022), 964-979.

⁶ Mustafa İbiş, "Tarihte Belâgat İlminin Karşılaştığı Harici Problemler", *SocialSciencesStudiesJournal (SSSJJournal)* 5/35 (2024), 2577-2585.

⁷ İbiş, "Tarihte Belâgat İlminin Karşılaştığı Harici Problemler", 2580-2585.

⁸ Tâhâ Huseyn, "Arap Belâgatı: el-Câhiz'den 'Abdu'l-Kâhîr'e Kadarki Süreç", çev. Doç. Dr. Zafer Kızılkılıç, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/2 (2010), 433-460.

⁹ Amidu Olalekan Sanni, "Hussein Abdul-Raof, Arabic Rhetoric, A Pragmatic Analysis", *Orta Doğu Edebiyatları* 15/1 (2012), 97-98; Arslan, "Arap Dili Edebiyatı/Belâgatı Temel Kaynakları", 965-969.

¹⁰ Hulûsi Kılıç, "Belâgat", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/380.

Belâgat, Arap kültüründe Kur'ân-ı Kerîm'in i'câzı (üstünlüğü ve eşsizliği) ile doğrudan ilişkilendirilmiş ve Kur'ân'ın üstün anlatım gücü belâgat açısından en yüksek örnek olarak değerlendirilmiştir.¹¹Bu nedenle, belâgat ilmi sadece edebi bir disiplin olarak değil, aynı zamanda dini metinlerin anlaşılması ve yorumlanması açısından da büyük bir önem arz etmektedir. Özellikle İslâm dünyasında Kur'ân'ın dil özelliklerini inceleyen pek çok âlim, belâgat ilminin gelişmesine katkıda bulunmuş ve bu ilmin metodolojisini oluşturmuştur.¹²

Belâgatın gelişim sürecinde Câhiz (ö.255/869), Abdülkâhir el-Cürçânî (ö.471/1078) ve Sekkâkî (ö.626/1229) gibi önemli isimler, belâgatın teorik çerçevesini belirleyen çalışmalar yapmıştır. Câhiz'in *el-Beyân ve't-tebyîn* adlı eseri, Arap belâgatının en önemli kaynaklarından biri olarak kabul edilmekte olup, sözlü anlatımın etkisini en iyi şekilde ortaya koymaktadır. Bu eserde, sözlü ve yazılı anlatımda belâgatın nasıl kullanılması gerektiği detaylı bir biçimde ele alınmıştır.¹³

Belâgatın önemi, çağdaş edebiyat ve iletişim bağlamında da devam etmektedir. Modern dönemde belâgat, yalnızca edebi eserlerde değil, aynı zamanda medya, siyaset ve akademik yazında da etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Dilin doğru, etkili ve estetik bir şekilde kullanılması, iletişimdeki başarıyı belirleyen en önemli unsurlardan biri olmaya devam etmektedir. Bir başka ifadeyle modern dönem edebiyatında belâgat, yalnızca geleneksel unsurlarla sınırlı kalmayıp, metinlerarası ilişkiler, çağdaş anlatım teknikleri ve dijital edebiyat gibi yeni alanlarda da kendisini göstermektedir. Özellikle dijital çağın etkisiyle, belâgatın yeni medya ve sanal ortamlar üzerinde nasıl şekillendiği konusunda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu doğrultuda; geleneksel belâgat kuramları, çağdaş edebî metinlerin analizinde temel bir referans noktası olmaya devam etmektedir.¹⁴

1.2.Arap Belâgatının Tarihsel Gelişimi

Arap edebiyatında belâgatın tarihsel gelişimi, İslâm öncesi dönemden günümüze kadar önemli bir gelişim süreci geçirmiştir. İslâm öncesi câhiliye dönemi şiirleri, etkileyici anlatım ve söz sanatları açısından belâgatın erken dönem örneklerini içermektedir.¹⁵

Arap belâgatı, klasik dönemde şekillenmeye başlayan ve zaman içinde çeşitli felsefi ve dilbilimsel etkilerle gelişen bir bilim dalı olarak kabul edilmektedir. İlk dönemlerinden itibaren edebî bir sanat ve düşünsel bir disiplin olarak ele alınmış, ne var ki tarihsel süreç içinde farklı metodolojiler ve kuramsal yaklaşımlar geliştirilmiştir.¹⁶Arap dilinin estetik yapısını belirleyen bu disiplin, dilin etkileyici ve sanatsal bir şekilde kullanımını mümkün kılmaktadır. Belâgat, yalnızca sözlü ve yazılı edebiyatın güzelleştirilmesini sağlamakla

¹¹ İbiş, "Tarihte Belâgat İlminin Karşılaştığı Harici Problemler", 2577-2585.

¹² Huseyn, "Arap Belâgatı: el-Câhiz'den 'Abdu'l-Kâhir'e Kadarki Süreç", 433-440.

¹³ Arslan, "Arap Dili Edebiyatı/Belâgatı Temel Kaynakları", 965-969.

¹⁴ Sanni, "Hussein Abdul-Raof. Arabic Rhetoric", 97-98.

¹⁵ Mehmet Sıdkı Özalp, "Arap Belâgat Literatürü", *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (2022), 111-137.

¹⁶ Huseyn, "Arap Belâgatı: el-Câhiz'den 'Abdu'l-Kâhir'e Kadarki Süreç", 433-460.

kalmamış; aynı zamanda, hitabet, şiir, nesir ve dini metinlerin yorumlanmasında da önemli bir rol üstlenmiştir.¹⁷

Arap belâgatının gelişimi Câhiliye dönemi, İslâmî dönem, Abbâsîler dönemi ve modern dönem olmak üzere dört ana aşamada incelenmektedir. Câhiliye dönemi, belâgatın temel taşlarının atıldığı bir süreçtir. Bu dönemde şiir ve hitabet, Arap toplumunda en önemli edebî ifade biçimleri olarak kabul edilmekteydi. Şairler ve hatipler, kabile kültürünün sözlü geleneklerini aktararak belâgati bir sanat olarak şekillendirmişlerdir.¹⁸

İslâm öncesi dönemde belâgat, Arap toplumunun sözlü kültürüne dayanmaktaydı. Bu dönemde, şiir ve hitabet sanatı büyük önem taşımaktaydı. Örneğin; bedevi şairler, kabilelerini yücelten ve rakiplerini aşağılayan şiirler yazmışlardır. Belâgatın ilk izlerine, Muallaka Şairleri olarak bilinen ve eserleri Kâbe duvarlarına asılan şairlerin metinlerinde rastlanmaktadır. Bu dönemde belâgatın temel özellikleri, kelime seçiminde titizlik, anlam derinliği ve mecaz kullanımı üzerine kurulmuştur.¹⁹

İslâmiyet'in ortaya çıkışı ile belâgat, dini bir boyut kazanmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'in edebi yapısı, Arap belâgatının gelişiminde belirleyici bir unsur olmuştur.²⁰ Özellikle, Kur'ân'ın inimitability (i'câz) özelliği, Arap dilinin en üstün belâgat örneklerinden biri olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda; İslâmî ilimlerin gelişimi ile belâgat, dini tefsir çalışmalarında da kendisine önemli bir yer edinmiştir.²¹

Belâgatın sistematik olarak ele alınması ve disiplinleşmesi, Abbâsîler dönemine dayanmaktadır. Bu dönemde, Arap belâgatı meânî, beyân ve bedî olmak üzere üç ana disipline ayrılmıştır.²² Bu devirde Câhiz, Sekkâkî ve Abdülkâhir el-Cürcânî gibi dilbilimciler, belâgatın kuramsal çerçevesini belirleyen önemli eserler kaleme almışlardır. Câhiz'in *el-Beyân ve't-tebyîn* adlı eseri, Arap belâgatının temel referans kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir.²³ Sekkâkî'nin *Miftâhu'l-ulûm* adlı eseri, belâgatın kuramsal çerçevesini belirleyen önemli eserlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra; Abdülkâhir el-Cürcânî'nin *Delâ'ilü'l-i'câz* ve *Esrârü'l-belâga* adlı eserleri, belâgatın dilbilimsel yönünü detaylı bir şekilde ele almıştır.²⁴

¹⁷ Sanni, "Hussein Abdul-Raof. Arabic Rhetoric", 97-98.

¹⁸ Arslan, "Arap Dili Edebiyatı/Belâgati Temel Kaynakları", 965-969.

¹⁹ Suzanne Pinckney Stetkevych, "From Jâhiliyyah to Badî'iyah: Orality, Literacy, and the Transformations of Rhetoric in Arabic Poetry", *Oral Tradition* 25/1 (2010), 211-230.

²⁰ John Wansbrough, "Arabic Rhetoric and Qur'anic Exegesis", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 31/ 3 (1968), 469-485.

²¹ Ab Rahman, "Research on the Writing History of Arabic Rhetoric Studies and Its Importance", 517-525.

²² Özalp, "Arap Belâgat Literatürü", 115-118.

²³ Huseyn, "Arap Belâgati: el-Câhiz'den 'Abdu'l-Kâhir'e Kadarki Süreç", 450-460.

²⁴ Sanni, "Hussein Abdul-Raof. Arabic Rhetoric", 97-98; Mehmet Sıdkı Özalp, "Arap Belâgat Literatürü", *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (2022), 111-137.

Orta Çağ boyunca, Mu'tezile kelâmcıları belâgat ilmine felsefi bir boyut kazandırarak onu daha analitik bir disipline dönüştürmüşlerdir. Belâgatın yalnızca edebî bir süsleme aracı olmadığı, aynı zamanda düşüncenin ve mantığın güçlü bir aktarım yolu olduğu vurgulanmıştır. Ne var ki XIII. yüzyıldan sonra belâgat, medrese müfredatına katı bir şekilde entegre edilerek durağan bir yapıya bürünmüştür. Bu süreç, belâgatın daha çok ezberci bir anlayışla öğretilmesine ve yaratıcı gelişiminin sekteye uğramasına neden olmuştur.²⁵

Belâgatın gelişiminde Yunan felsefesinin etkisi de göz ardı edilmemektedir. Abbâsîler döneminde, Aristoteles'in *Retorik* adlı eseri Arapçaya çevrilmiş ve İslâmî düşünce ile entegre edilmiştir. Bu çeviri, Arap belâgatçılarının retorik kuramlarını daha da geliştirmelerine katkı sağlamıştır. Osmanlı ve Memlûkler döneminde belâgat, daha çok klasik anlayış çerçevesinde ele alınmış olup bu dönemde belâgat ile edebi eleştiri arasındaki bağlantılar güçlenmiştir.²⁶

Klasik dönem boyunca, belâgat çalışmaları dilsel estetiğe vurgu yapmış, sözü uygun mekânda ve zamanda en etkili şekilde söylemenin ilkelerini belirlemeye odaklanmıştır. Dinî metinlerin yorumlanması ve edebî eserlerin derinlemesine çözümlenmesinde de belâgat ölçütleri belirleyici bir çerçeve sunmuştur. Zamanla söz sanatlarında ustalaşmak, hitabetin gücünü artıran bir meziyet olarak kabul edilmiş, gerek şiir gerek nesir metinlerinde incelikli üslup örnekleri ortaya çıkmıştır. Belâgatın, duygu yoğunluğunu, ritmik yapıyı ve anlam derinliğini güçlendiren bu yapısı, Arap toplumlarında yüzyıllar boyunca hayranlık uyandırmaya devam etmiştir. Modernleşme dalgasının Arap dünyasına nüfuz etmesiyle birlikte ise belâgatın kullanım biçimleri dönüşüm geçirmiş; geleneksel söz sanatlarının korunmasıyla yeni anlatım tekniklerinin benimsenmesi arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır.²⁷

Modern dönemde ise belâgat, yeni edebi akımların etkisiyle dönüşüm geçirmiştir. Dijital çağ ile belâgatın görsel ve işitsel formları da önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda; çağdaş Arap şiirinde ve medya metinlerinde belâgat unsurlarının kullanım biçimleri değişmektedir. Günümüzde belâgat, edebiyat eleştirisi, medya ve iletişim çalışmaları gibi birçok alanda etkisini sürdürmektedir. Modern dönemde, belâgat ilmi, çağdaş edebiyat kuramları ile yeniden yorumlanmaya başlanmıştır. Özellikle postmodern anlatı teknikleri, görsel medya ve dijital söylem analizleri, belâgatın kullanım alanlarını genişletmiştir. Geleneksel belâgat anlayışı, medya ve akademik dünyada daha pragmatik bir yaklaşımla ele alınmaktadır.²⁸

Çağdaş Arap edebiyatında belâgat, artık yalnızca şiir ve klasik üsluplu nesir metinlerinde değil, roman, öykü, tiyatro, gazetecilik ve medya gibi daha geniş bir yelpazede kendini

²⁵ İbiş, "Tarihte Belâgat İlminin Karşılaştığı Harici Problemler", 2580-2585.

²⁶ Huseyn, "Arap Belâgati: el-Câhiz'den 'Abdu'l-Kâhîr'e Kadarki Süreç", 455-456.

²⁷ Huseyn, "Arap Belâgati: el-Câhiz'den 'Abdu'l-Kâhîr'e Kadarki Süreç", 456-460.

²⁸ Arslan, "Arap Dili Edebiyatı/Belâgati Temel Kaynakları", 967.

göstermektedir. Dilde sadelik akımının benimsenmesi ve farklı edebî akımların etkisiyle, klasik dönemdeki ağır ve sanatlı ifade anlayışı yerini daha doğrudan anlatımlara bıraksa da mecâz, istiâre, kinâye, cinâs ve seci' gibi belâgat unsurları metinleri zenginleştirmeye devam etmektedir. Özellikle modern şiirde, geleneksel nazım kalıplarından uzaklaşarak serbest ölçüye yönelen sanatçılar, yine de belâgatın sunduğu anlatım olanaklarından yararlanarak özgün imgeler, benzetmeler ve simgeler aracılığıyla çok katmanlı metinler kurmaktadır. Aynı şekilde roman türünde de söz sanatları, karakterlerin derinlikli betimlenmesinde, iç monologların etkisini artırmada ve toplumsal eleştirileri daha çekici kılmada kullanılmaktadır. Medya söyleminde, politik konuşmalarda ve dijital platformlarda da retorik oyunlara sıkça başvurulur; zira ikna edici bir dil, toplumsal ve siyasi etki yaratmanın en önemli araçlarından biri olarak görülmektedir. Belâgatın tarihsel gelişimi, onun geleneksel ve modern söylem arasındaki dengesini koruma çabasını da gözler önüne sermektedir. Klasik belâgatçılar, dilin estetik ve mantıksal kullanımına odaklanırken, modern eleştirmenler belâgatın iletişim ve anlam üretim süreçlerindeki rolünü vurgulamaktadır.²⁹

1.3.Belâgatın Ana Unsurları: Meânî, Beyân ve Bedî'

Arap belâgatı, dilin estetik, anlam ve ifade gücünü en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan bir bilim dalı olarak şekillenmiştir. Tarihsel gelişimi boyunca Arap dilinin en ince ayrıntılarını inceleyen belâgat ilmi, meânî, beyân ve bedî' olmak üzere üç temel kategoriye ayrılmıştır. Bu üç kategori hem klasik hem de modern Arap edebiyatında önemli bir rol oynamaktadır.³⁰

Belâgatın en önemli üç unsurundan ilki olan meânî, kelimelerin manaya uygunluğunu, sözü duruma ve yere göre uyarlama ilkelerini inceleyen ilim dalıdır. Özellikle hitabet sanatında, muhatabın zihninde güçlü bir etki bırakmak için meânî ilkesinden yararlanılmaktadır.³¹ Meânî, kelimelerin ve cümlelerin bağlamsal anlamlarını inceleyen bir disiplin olarak bilinmektedir. Söylemin etkinliğini artıran bu alan, bir ifadenin muhatap tarafından nasıl algılandığını ve anlam katmanlarının nasıl oluştuğunu analiz etmektedir. Meânî ilmi, özellikle cümle yapılarının kullanımını incelerken îcâz (kısalık), ıtnâb (genişletme) ve müvâzene (dengeleme) gibi anlatım tekniklerini değerlendirmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in birçok ayetinde, özellikle vurgulanmak istenen mesajın kısa ama etkili bir şekilde sunulması, îcâz ilkesinin önemli bir örneğini teşkil

²⁹ İbiş, "Tarihte Belâgat İlminin Karşılaştığı Harici Problemler", 456.

³⁰ Sanni, "Hussein Abdul-Raof. Arabic Rhetoric", 98.

³¹ et-Teftâzânî, Sa'düddîn Mes'ûd b. Fahriddîn Ömer, *Şerhu'l-muhtasar alâ Telhîsî'l-Miftâh lil-Hatîb el-Kazvîni fi'l Me'ânî ve'l-Beyân ve'l-Bedî'*, Mektebetu's-Sahâbe, I/34; İsmail Durmuş, "Meânî", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (Ankara Tdv Yayınları, 1989), 28/205; Hatîb el-Kazvîni, Muhammed b. Abdurrahman Celâluddîn, *et-Telhîs fi 'ulûmi'l belâğa*, thk. Abdurrahman el-Berkûkî, (Kahire: Dâru'l-fikri'l-arabî, 1932), y.y., 37; Roslan Ab Rahman, "Research on the Writing History of Arabic Rhetoric Studies and Its Importance", *Academic Journal of Interdisciplinary Studies* 2/9 (2013), 517-525; Zebîdî, *Tâcü'l- 'arûs min cevâhiri'l- Kâmûs*, 444.

etmektedir. Bunun yanı sıra; Meânî ilmi, haber (bildirme) ve inşâ (oluşturma) cümlelerinin işlevselliğini belirleyerek anlamın nasıl değiştiğini ortaya koymaktadır.³²

İkinci temel unsur olan beyân, kelimeler arası ilişkiyi hakiki anlamları dışında farklı üsluplarla ifade etme kurallarını inceleyen ilim dalıdır. Beyân, özellikle benzetme, mecaz ve kinaye gibi anlatım araçlarıyla metnin zenginleşmesini sağlamaktadır.³³ Beyân, bir kelimenin ya da ifadenin farklı yollarla açıklanmasını ve anlam açısından daha etkili hâle getirilmesini sağlamaktadır.³⁴ Beyân ilminin en önemli unsurlarından biri teşbîh (benzetme), mecâz (istiâre ve kinâye), mübâlağa (abartma) ve teşhîs (kişileştirme) gibi dil araçlarıdır. Örneğin; Kur’ân-ı Kerîm’de sıkça kullanılan istiâre (eğretileme) sanatı, soyut kavramların somutlaştırılmasını ve anlamın daha derinlemesine kavranmasını sağlamaktadır. Beyân ilmi, edebi eserlerde metnin estetik boyutunu güçlendiren en önemli araçlardan biri olarak kabul edilmektedir.³⁵

Üçüncü temel unsur olan bedî’, metnin sanatsal değerini artırmak için kullanılan söz sanatlarını kaidelerini anlatan ilim dalıdır.³⁶ Bu yaklaşım, dilin yalnızca estetik değeri için değil, aynı zamanda hitabetin gücünü artırmak ve metnin etki alanını genişletmek amacıyla da önemli bir rehber işlevi görmüştür. Aliterasyon, secî’, cinâs gibi unsurlar, metinlerde ritmik ve estetik bir yapı oluşturmaktadır.³⁷ Bedî’, metinlerin sanatsal yönünü ele alan ve kelimeler arasındaki uyumu inceleyen bir disiplindir. Bu doğrultuda; Bedî’ ilmi, lafzî (sözcük düzeyinde) ve manevî (anlam düzeyinde) sanatlar olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilmektedir.³⁸ Lafzî sanatlar arasında secî’ (uyumlu kelime kullanımı), cinâs (eşseslilik) ve tekrar gibi unsurlar yer almaktadır. Manevî sanatlar ise tıbâk (karşıtlık), mukâbele (karşılıklı anlam oyunları) ve tevriye (çift anlamlılık) gibi daha soyut anlatım tekniklerini içermektedir.³⁹

³² et-Teftâzânî, *Şerhu’l-muhtasar alâ Telhîsî’l-Miftâh lil-Hatîb el-Kazvînî fi’l Me’ânî ve’l-Beyân ve’l-Bedî’*, 1/34; İsmail Durmuş, “Meânî”, 28/205; Hatîb el-Kazvînî, *et-Telhîs fi’ulûmi’l belâğa*, 37.

³³ et-Teftâzânî, *Şerhu’l-muhtasar alâ Telhîsî’l-Miftâh lil-Hatîb el-Kazvînî fi’l Me’ânî ve’l-Beyân ve’l-Bedî’*, 1/34; Hatîb el-Kazvînî, *et-Telhîs fi’ulûmi’l belâğa*, 37; Sanni, “Hussein Abdul-Raof, Arabic Rhetoric, A Pragmatic Analysis”, 97-98; Zebîdî, *Tâcü’l-‘arûs min cevâhiri’l- Kâmûs*, 450.

³⁴ Nasrullah Hacımuftuoğlu, “Beyân”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/22-23; Atilla Ertuğ, “Arap Dili ve Edebiyatında Lafzî Sanatlar ve Kur’ân-ı Kerîm’deki Örnekleri (Fussilet-Hadid Sureleri Arası)”, *Atlas Journal* 7/44 (2021), 2159-2165.

³⁵ Sanni, “Hussein Abdul-Raof. Arabic Rhetoric”, 98; Hatîb el-Kazvînî, *et-Telhîs fi’ulûmi’l belâğa*, 37.

³⁶ Zebîdî, *Tâcü’l-‘arûs min cevâhiri’l- Kâmûs*, 452; et-Teftâzânî, *Şerhu’l-muhtasar alâ Telhîsî’l-Miftâh lil-Hatîb el-Kazvînî fi’l Me’ânî ve’l-Beyân ve’l-Bedî’*, 1/35; Hatîb el-Kazvînî, *et-Telhîs fi’ulûmi’l belâğa*, 37.

³⁷ Antonella Gheretti, “The Rhetoric of Gifts, or When Objects Talk”, *Abbasid Studies IV: Occasional Papers of the School of Abbasid Studies* (2013), 130-141.

³⁸ Muhammad Ayub Al Rashidi, “Genres of ‘Ilm al-Badî’ in Sûra al-Najm”, *Journal of Islamic and Religious Studies* 1/1 (2016), 71-75.

³⁹ Zafer Akyüz, “Beyân ve Bedî’ İlmi’nde Tazmin Üslûbu”, *Amasya İlahiyat Dergisi* 18 (2022), 327-333; Zebîdî, *Tâcü’l-‘arûs min cevâhiri’l- Kâmûs*, 452; et-Teftâzânî, *Şerhu’l-muhtasar alâ Telhîsî’l-Miftâh lil-Hatîb el-Kazvînî fi’l Me’ânî ve’l-Beyân ve’l-Bedî’*, 1/35; Hatîb el-Kazvînî, *et-Telhîs fi’ulûmi’l belâğa*, 37.

Belâgatın bu üç temel unsuru, Arap edebiyatında güçlü bir anlatım oluşturmayı hedeflemektedir. Meânî, bir metnin anlam bütünlüğünü ve mantıksal yapısını ortaya koyarken; beyân, bu anlamı etkileyici ve sanatsal bir biçimde sunmayı sağlamaktadır. Bedî ise metnin estetik boyutunu ve okuyucu üzerindeki etkisini güçlendiren unsurlar barındırmaktadır.⁴⁰

Modern Arap edebiyatında belâgatın bu üç temel unsuru, farklı bağlamlarda kullanılmaya devam etmektedir. Günümüzde akademik metinlerde ve medyada, meânî unsurlarına dayalı bir anlatım tercih edilmektedir. Şiir ve roman gibi sanatsal metinlerde ise beyân ve bedî unsurları daha sık kullanılmaktadır. Bu doğrultuda; belâgat, hem geleneksel edebi eserlerin anlaşılmasını sağlayan hem de modern edebiyatın biçim ve içeriğini şekillendiren önemli bir araç olmaya devam etmektedir.⁴¹

2. Çağdaş Arap Edebiyatında Belâgat Unsurlarının Kullanımı

2.1. Geleneksel Belâgat Unsurlarının Çağdaş Metinlerde Yansımaları Belâgat, Arap edebiyatında yalnızca klasik döneme özgü bir unsur olmaktan çıkmış ve çağdaş metinlerde de önemli bir yer edinmiştir. Günümüzde yazılı ve sözlü metinlerde geleneksel belâgat unsurlarının kullanımı, hem sanatsal hem de işlevsel açılardan değerlendirilmektedir. Önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere; özellikle meânî, beyân ve bedî unsurlarının çağdaş Arap edebiyatında nasıl yansıdığı ve bu unsurların iletişimdeki rolü, akademik çalışmaların önemli bir alanı hâline gelmiştir.⁴²

Meânî ilmi, çağdaş metinlerde etkili bir anlatım sağlamak için kullanılmaktadır. Günümüz romanları, gazetecilik metinleri ve akademik yazılar, cümlelerin yapılandırılmasında Meânî disiplininin faydalanmaktadır. İcâz (kısalık), itnâb (genişletme) ve müvâzene (dengeleme) gibi teknikler, metinlerin daha akıcı ve ikna edici olmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin; siyasi söylemlerde icâz kullanımı, mesajın kısa ve etkileyici biçimde iletilmesine olanak tanımaktadır. Bunun yanı sıra; çağdaş edebi eserlerde inşâî cümleler (soru, emir, nida gibi ifadeler), karakterlerin duygu ve düşüncelerini daha derinlemesine aktarmak için tercih edilmektedir.⁴³

Beyân ilmi ise çağdaş metinlerde imgeler, benzetmeler ve anlatı sanatları yoluyla kendisini göstermektedir. Teşbîh, istiâre, mecâz ve kinâye gibi anlatım teknikleri, özellikle modern şiir ve medya metinlerinde yoğun olarak kullanılmaktadır.⁴⁴ Örneğin; günümüz reklamlarında, istiâre ve kinâye gibi sanatların kullanımı, hedef kitlenin ilgisini

⁴⁰ Talqis Nurdianto, "Al Fikr Al Balaghi Fi Al Ma'âni 'Inda AS Sakâki Fi Kitabihî Miftahul Ulum Dirâsah Balaghiyyah", *Alsinaatuna* 3/1 (2017), 235-440.

⁴¹ A. Ali, "Employing Rhetoric Arts in Teaching Arabic to Non-Native Speakers: Rhyme as a Model", *Arid International Journal of Educational and Psychological Sciences* 1/1 (2023).

⁴² Sanni, "Hussein Abdul-Raof. Arabic Rhetoric", 98.

⁴³ Muhsin Al-Musawî, *Arabic Literary Thresholds: Sites of Rhetorical Turn in Contemporary Scholarship*. (Leiden: Brill, 2010), 9-17.

⁴⁴ Ertuğ, "Arap Dili ve Edebiyatında Lafzî Sanatlar", 2160.

çekmek ve marka algısını güçlendirmek amacıyla tercih edilmektedir. Roman ve kısa hikâyelerde ise teşbîh sanatı, karakterlerin ruh hâlini ve atmosferi betimlemede etkili bir araç olarak görülmektedir.⁴⁵

Bedî' ilmi de çağdaş metinlerde dikkat çekici bir etkiye sahiptir. Lafzî sanatlar (seci', cinâs, tekrar) ve manevî sanatlar (tıbâk, mukâbele, tevriye), modern şiir ve edebi denemelerde sıkça kullanılmaktadır. Dijital çağ ile görsel belâgat unsurlarının da metinlere dâhil edildiği görülmektedir. Özellikle sosyal medya içeriklerinde, tekrarlayan ifadeler ve ses uyumuna dayalı anlatım teknikleri, okuyucunun dikkatini çekmek amacıyla kullanılmaktadır.⁴⁶

Çağdaş edebiyat eleştirisinde belâgat unsurlarının değerlendirilmesi de önemli bir yer tutmaktadır. Geleneksel retorik analiz yöntemleri, modern metinlerin anlam katmanlarını ortaya çıkarmada kullanılmaktadır.⁴⁷ Bunun yanı sıra; belâgat kuramları, yapay zekâ destekli metin analizi çalışmalarında da etkili bir yöntem olarak benimsenmektedir.⁴⁸

Günümüz metinlerinde belâgat unsurlarının kullanımı, iletişimde estetik bir derinlik sağlamaktadır. Modern edebiyat, gazetecilik ve reklamcılık gibi alanlarda geleneksel belâgat tekniklerinden faydalanılması, hem içeriklerin daha etkili olmasını sağlamakta hem de Arap kültürel mirasının korunmasına katkıda bulunmaktadır.⁴⁹

2.2.Modern Şiir ve Romanlarda Belâgat Teknikleri

Modern Arap edebiyatında belâgat, yalnızca klasik dönem eserleriyle sınırlı kalmamış; günümüz şiir ve romanlarında da derin etkiler bırakmıştır. Geleneksel belâgat unsurları, çağdaş metinlerde estetik bir boyut kazandırmakta ve anlatımın gücünü artırmaktadır.⁵⁰ Özellikle teşbîh, istiâre, mecâz, cinâs, tıbâk ve mukâbele gibi teknikler, modern şiir ve romanda farklı anlatı biçimleriyle kendisini göstermektedir.⁵¹

Modern şiir, geleneksel belâgat unsurlarını yenilikçi bir anlayışla yeniden yorumlamaktadır. Teşbih ve istiare, çağdaş şiirde duygu yoğunluğunu artırmak ve soyut kavramları somutlaştırmak amacıyla kullanılmaktadır. Örneğin; modern şairler, klasik dönemden farklı olarak teşbih sanatını sadece benzetme amaçlı tercih etmekte, aynı

⁴⁵ Akyüz, "Beyân ve Bedî' ilmi'nde Tazmin Üslûbu", 327-330.

⁴⁶ Rashidi, "Genres of 'İlm al-Badî'", 71-72.

⁴⁷ Stetkevych, "From Jâhiliyyah to Badî'iyah", 212.

⁴⁸ Heyam Abd Alhadi vd., "Automatic Identification of Rhetorical Elements in Classical Arabic Poetry", *DHQ: Digital Humanities Quarterly* 17/3 (2023), 30-40.

⁴⁹ Salahuddin Mohd Shamsuddin, "Balancing Authentic Arab Rhetorical Sciences with Modern Artistic Vision", *JALL | Journal of Arabic Linguistics and Literature* 1/2 (2019), 57-63.

⁵⁰ Muhammad Mustafa Badawi, *A Critical Introduction to Modern Arabic Poetry* (Cambridge University Press, 1975), 258.

⁵¹ Shmuel Moreh, "Poetry in Prose (al-Shi'r al-Manthûr) in Modern Arabic Literature", *Middle Eastern Studies* 4/4 (1968), 330-345.

zamanda ironik ve eleştirel bir boyut kazandırmaktadır. Bu doğrultuda; istiare sanatı da daha soyut ve çok katmanlı bir anlam oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra; çağdaş şiirde cinassal oyunlar ve ses tekrarları, estetik ve ritmik bir yapı oluşturmak amacıyla yer almaktadır.⁵² Özellikle seci' ve cinâs, geleneksel şiirde olduğu gibi günümüz şiirlerinde de dikkat çekici bir unsur olarak yer almaktadır. Şiirsel anlatımı güçlendiren bu teknikler, çağdaş şairler tarafından kelimeler arasındaki anlam oyunlarını ve çift anlamlılığı vurguladığı görülmektedir.⁵³

20. yüzyıl Arap Şâiri Fedvâ Tukan'ın (ö.2003) modern şiirinden örnek;

كَفَّانِي أَمُوتُ عَلَيْهَا وَ أَدْفَنُ فِيهَا

وَتَحْتَ ثَرَاهَا أَذُوبُ وَأَفْنِي

وَأُبْعَثُ عُشْبًا عَلَيَّ أَرْضِهَا

وَأُبْعَثُ زَهْرَةً

تَعْبَثُ بِهَا كَفُّ طِفْلٍ نَمَتْهُ بِلَادِي

كَفَّانِي أَظَلُّ بِحِضْنِ بِلَادِي

ثُرَابًا وَ عُشْبًا وَ زَهْرَةً

Toprağında öleyim yeter bana, orada gömüleyim, Altında eriyip yok olayım. Dirileyim bir ot olarak, bir çiçek olarak, ülkemin yetiştirdiği bir çocuğun avucu değsin ona, yeter ki ülkemin kucağında olayım. Bir toprak, bir ot, bir çiçek olarak.⁵⁴

Modern edebiyatın bir diğer önemli özelliği, tekrarlama ve ritmik anlatım tekniklerinin kullanımıdır. Çağdaş şair ve yazarlar, kafiye döngüsü ve ses uyumu gibi unsurları kullanarak, metnin akıcılığını artırmakta ve anlatının duygusal etkisini güçlendirmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, modern şiir ve romanlarda belâgat tekniklerinin sinematik anlatım teknikleri ile birleştiğini ortaya koymaktadır. Görseiliğin ön planda olduğu çağdaş metinlerde, keskin geçişler, iç monologlar ve ritmik anlatım unsurları, belâgatın çağdaş uyarlamaları olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde, modern Arap şiir ve romanlarında belâgat tekniklerinin kullanımı, hem geleneksel hem

⁵² Alhadi vd., "Automatic Identification of Rhetorical Elements", 35.

⁵³ Samar Halil İbrahim – Saad Jadoua, "The Figurative Style in Contemporary Arabic Poetry (Henda Muhammad a.s a Model)", *South Eastern European Journal of Public Health* (2024), 416-426.

⁵⁴ Sama3y.net, "Arap Şiiri" (Erişim 4 Ağustos 2025).

de yenilikçi bir anlayışla ele alınmaktadır. Klasik belâgatın öğeleri, çağdaş edebiyatın estetik anlayışıyla harmanlanarak yeni anlatım biçimlerine olanak sağlamaktadır.⁵⁵

Modern Arap romanlarında belâgat teknikleri, anlatının derinliğini ve estetik gücünü artıran önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle mecâz ve sembolik anlatım, çağdaş romanlarda karakterlerin psikolojisini yansıtmak, olay örgüsünü güçlendirmek ve sosyal eleştirilerde bulunmak için kullanılmaktadır. Örneğin; modern romancılar, tevriye ve istiâre gibi sanatları, çok katmanlı bir anlatım oluşturmak ve okuyucunun metni farklı açılardan yorumlamasına olanak tanımak amacıyla yer vermektedirler.⁵⁶

Belâgat tekniklerinin çağdaş romanlardaki bir diğer önemli işlevi, metin içinde anlatıcının bakış açısını güçlendirmektir. Tıbâk (zıtlık) ve mukâbele (karşılıklı anlam ilişkisi), karakterler arasındaki çatışmayı ve hikâyenin dramatik yapısını pekiştirmek için sıkça başvurulan tekniklerdendir. Özellikle çağdaş edebiyat eserlerinde, tıbâk ve mukâbele sanatı, okuyucunun metni daha derinlemesine yorumlamasına olanak tanımaktadır. Modern Arap romanlarında görsel belâgat, betimlemeleri güçlendiren önemli bir anlatım tekniği olarak öne çıkmaktadır. Özellikle renk, ışık ve gölge gibi betimleyici öğelerin metaforlarla birleştirilmesi, görselliği artıran ve okuyucunun hayal gücünü harekete geçiren bir unsur olarak değerlendirilmektedir.⁵⁷

2.3. Retorik ve Söylem Analizi Açısından Çağdaş Arap Edebiyatı

Modern Arap edebiyatında retorik, yalnızca sanatsal bir anlatım aracı olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve politik mesajları iletmek için de önemli bir araç olarak görülmektedir. Özellikle teşbih, istiare, mecâz, ironi ve hiperbol gibi teknikler, metinlerde ele alınan konulara derinlik kazandırmaktadır. Çağdaş şiirde ve romanlarda bu teknikler, okuyucunun metni farklı katmanlarda algılamasına yardımcı olmaktadır.⁵⁸

Çağdaş Arap edebiyatı, geleneksel retorik unsurların modern söylem analiz teknikleriyle birleştiği dinamik bir alan olarak öne çıkmaktadır. Retorik, klasik Arap belâgatından beslenen ne var ki günümüz edebiyatında ve medya söylemlerinde daha işlevsel bir biçimde kullanılan bir yapı hâline gelmiştir.⁵⁹ Bu doğrultuda; çağdaş Arap romanları, şiirleri ve medya metinleri, retorik stratejileriyle derin bir anlam katmanı oluşturmakta ve söylem analizi yöntemleriyle incelenmektedir.⁶⁰

⁵⁵ Sana Izz Aldin Atari, "Creativity in Using the Mask Technique in Contemporary Arabic Poetry", *Rimak International Journal of Humanities and Social Sciences* 6/2 (2024), 538-548.

⁵⁶ Stetkevych, "From Jâhiliyyah to Badî'iyah", 215.

⁵⁷ Stetkevych, "From Jâhiliyyah to Badî'iyah", 216.

⁵⁸ Mohammad Al-Jarrah, "Arabic Newspapers Discourse: Rhetorical Features, Discourse Markers, Strategies and Organization", *Damascus University Journal* 27/3 (2011), 207-235.

⁵⁹ Sanni, "Hussein Abdul-Raof. Arabic Rhetoric", 97-98.

⁶⁰ Samira Lagrini vd., "Automatic Identification of Rhetorical Relations among Intra-Sentence Discourse Segments in Arabic", *International Journal of Intelligent Systems Technologies and Applications* 18/3 (2019), 281-302.

Söylem analizi açısından bakıldığında, çağdaş Arap edebiyatındaki metinlerin içyapısını belirleyen temel unsurlar arasında bağdaşıklık (cohesion), metinsel yapı (textual structure) ve dilsel stratejiler yer almaktadır. Söylem analizi, özellikle çağdaş Arap gazeteciliğinde kullanılan dilin politik ve ideolojik yönlerini anlamak için önemli bir yöntem olarak öne çıkmaktadır.⁶¹

Çağdaş Arap edebiyatında görsel retorik, metinlerin etkileşimini artıran önemli bir unsurdur. Özellikle şiir ve dijital medya metinlerinde, retorik unsurlar yalnızca kelime oyunları ile sınırlı kalmayıp, görselliği destekleyen yapılarla bütünleşmektedir. Bu, çağdaş şiirin şekil, ses ve anlam açısından zenginleşmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra; Arap edebiyatında söylemsel güç ilişkileri, eleştirel söylem analizi kapsamında incelenmektedir. Politik söylem analizleri, metinlerde kullanılan retorik stratejilerin toplumsal algıyı nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle retorik sorular, tekrarlar ve duygusal çağrışımlar, çağdaş Arap medya metinlerinde güçlü bir etkiye sahiptir.⁶²

Çağdaş Arap romanlarında karakterlerin söylemi, retorik stratejilerle şekillendirilmekte ve okuyucu ile güçlü bir bağ kurulmasını sağlamaktadır. Özellikle doğrudan hitaplar, iç monologlar ve metaforik anlatımlar, karakterlerin psikolojik derinliğini artırmaktadır. Bu doğrultuda; çağdaş Arap edebiyatı, retorik ve söylem analizi açısından zengin bir alan sunmaktadır. Modern edebi eserlerde hem geleneksel retorik unsurlar hem de çağdaş söylem analiz teknikleri bir arada kullanılmaktadır.⁶³

3. Belâgatın Çağdaş Arap Edebiyatına Etkisi ve Eleştirel Yaklaşımlar

3.1. Belâgat Unsurlarının Estetik ve Anlamsal İşlevleri Belâgat, Arap edebiyatında yalnızca estetik bir unsur olmaktan öte, anlamın inşasında ve metnin etkileyciliğinde temel bir rol üstlenmektedir. Klasik ve modern metinlerde belâgat unsurlarının işlevleri hem sanatsal hem de anlamsal boyutlarıyla ele alınmaktadır. Özellikle önceki bölümlerde de açıklanan teşbîh, mecâz, istiâre, cinâs, tıbâk ve mukâbele gibi belâgat teknikleri, edebi metinlerde anlamın katmanlaşmasını sağlamakta ve metne derinlik kazandırmaktadır.⁶⁴

Anlam katmanlarının oluşturulmasında belâgat, gizli ve açık anlam ilişkilerini yönlendiren bir sistem sunmaktadır. İstiâre ve mecâz, metnin doğrudan anlatım yerine çağrışımsal anlamlar taşımasını sağlamakta ve okuyucunun yorum gücünü devreye sokmaktadır.⁶⁵ Özellikle edebi metinlerde metaforik anlatım, soyut kavramların

⁶¹ Atari, "Creativity in Using the Mask Technique in Contemporary Arabic Poetry", 538-540.

⁶² Mohammad Al-Jarrah, "Arabic Newspapers Discourse: Rhetorical Features, Discourse Markers, Strategies and Organization", 230-235.

⁶³ Atari, "Creativity in Using the Mask Technique in Contemporary Arabic Poetry", 540-548..

⁶⁴ Lara Harb, *Arabic Poetics: Aesthetic Experience in Classical Arabic Literature* (Cambridge University Press, 2020), 60-70.

⁶⁵ Shamsuddin, "Balancing Authentic Arab Rhetorical Sciences", 58-63.

somutlaştırılmasını ve okuyucunun metne daha aktif bir şekilde katılımını sağlamaktadır.⁶⁶

Belâgat unsurlarının estetik işlevleri, özellikle ses, ritim ve yapı unsurlarıyla doğrudan ilişkilidir. Geleneksel şiir ve nesir metinlerinde ses uyumu, okuyucunun algısını yönlendiren ve duygusal etkiyi artıran önemli bir unsurdur. Cinâs, seci' ve tekrar, metnin ritmik yapısını güçlendirerek hem sanatsal hem de anlam açısından derinlik kazandırmaktadır. Bunun yanı sıra; alfabetik ve sözcüksel oyunlar, klasik dönemden modern döneme kadar Arap edebiyatında estetik bir araç olarak kullanılmaktadır.⁶⁷

Estetik ve anlamsal işlevler açısından belâgat unsurlarının etkisi, duygusal ve bilişsel algıyı güçlendiren mekanizmalar içermektedir. Örneğin; teşbih ve mübalağa, okuyucunun zihninde güçlü imgeler oluşturmakta ve anlatının etkileyiciliğini artırmaktadır. Bunun yanı sıra; ironi ve paradoks, çağdaş edebiyat metinlerinde hem eleştirel bir bakış açısı sunmakta hem de metnin çok katmanlı bir yapıya bürünmesini sağlamaktadır. Arap edebiyatında belâgatın tipografik ve görsel boyutu, özellikle hat sanatı ve görsel şiir gibi formlarda kendisini göstermektedir. Hat sanatı, kelimelerin şekil ve dizilim yoluyla anlamı pekiştirmesi açısından, yalnızca yazılı metinlerde değil, aynı zamanda estetik algıda da önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Çağdaş arap edebiyatında semantik de, belagatın bir unsuru durumundadır.⁶⁸

Günümüz edebiyatında belâgat ve semantik ilişkisi, çağdaş anlatı teknikleriyle bütünleşmiş durumdadır. Modern şiir ve romanlarda metafor, simgecilik ve anlatı yapıları, belâgatın estetik işlevlerini sürdürmesini sağlamak ve metnin yorumlanabilirliğini artırmaktadır. Bu doğrultuda; belâgat unsurlarının hem estetik hem de anlamsal işlevleri, Arap edebiyatında yalnızca sanatsal bir süsleme tekniği değil, aynı zamanda anlatının derinlik kazanmasını sağlayan temel unsurlar arasında yer almaktadır.⁶⁹

3.2.Belâgatın Çağdaş Eleştiri Kuramlarıyla Değerlendirilmesi

Belâgat, klasik Arap edebiyatında kelimenin en etkili şekilde kullanımını sağlayan bir bilim dalı olarak geliştirilmiştir; ne var ki modern eleştiri kuramları bağlamında değerlendirildiğinde, belâgatın salt sanatsal bir unsur olmaktan çıkıp, metin çözümlemelerinde dilin işlevselliğini belirleyen bir mekanizma hâline geldiği görülmektedir.⁷⁰ Özellikle yapısalılık, göstergebilim, retorik eleştiri, söylem analizi ve

⁶⁶ Mohammad Al-Jarrah, "Arabic Newspapers Discourse: Rhetorical Features, Discourse Markers, Strategies and Organization", 230-235.

⁶⁷ Emad Mohammed, "The Aesthetic Effect of Semantic Translation on English Texts Translated into Arabic", *Journal of Misan Researches* 18/36 (2022), 409-424.

⁶⁸ Labidi Bouabdallah, "Arabic Handwriting Between Graphical Structural System and Aesthetic Reality", *Culture* 5/3 (2020), 35-43.

⁶⁹ Shamsuddin, "Balancing Authentic Arab Rhetorical Sciences", 58-63.

⁷⁰ Harb, *Arabic Poetics*, 65-70.

alımlama estetiği gibi kuramsal yaklaşımlar, belâgatın çağdaş edebi metinlerde nasıl işlev gördüğünü belirlemektedir.⁷¹

Yapısalcı eleştiri bağlamında belâgat, yalnızca bir süsleme aracı olarak değil, metnin anlam zenginliğini belirleyen bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Roland Barthes ve Ferdinand de Saussure'ün dilbilimsel analizleri, Arap belâgatındaki anlamın belirli yapısal unsurlar üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bu doğrultuda; teşbîh, mecâz, kinâye ve istiâre gibi belâgat teknikleri, yalnızca anlatımı süsleyen unsurlar değil, aynı zamanda metnin içsel düzenini oluşturan temel bileşenler olarak görülmektedir.⁷²

Söylem analizi açısından belâgat, özellikle Michel Foucault'nun eleştirel söylem kuramlarıyla birlikte ele alınmaktadır. Foucault'nun yaklaşımına göre, dilsel yapıların arkasında belirli güç ilişkileri ve ideolojik yönlendirmeler bulunmaktadır. Bu doğrultuda; belâgat unsurlarının çağdaş metinlerde kullanımı, sadece edebi estetik değil, aynı zamanda sosyal ve politik bir etki yaratmaktadır. Özellikle Arap gazeteciliğinde retorik kullanımının analiz edilmesi, belâgatın çağdaş medya söyleminde nasıl işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.⁷³

Retorik eleştiri açısından, Aristoteles'in retorik kuramları, Arap belâgatı ile çağdaş eleştiri kuramları arasında köprü kurmaktadır. Aristoteles'in ethos, pathos ve logos kavramları, günümüz Arap edebiyatında karakter anlatımı, duygusal etki ve mantıklı argümantasyon biçiminde kendisini göstermektedir. Çağdaş Arap şiirinde ve romancılığında belâgat, metnin estetik yapısını oluşturanın yanı sıra, okuyucu ile güçlü bir etkileşim kurmayı amaçlamaktadır.⁷⁴

Göstergebilim bağlamında belâgat, metnin anlam üretme sürecindeki rolünü belirleyen bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Umberto Eco ve Roland Barthes'in metin teorileri, Arap belâgatında anlamın nasıl inşa edildiğini analiz etmeye yardımcı olmaktadır. Belâgat unsurları, çağdaş edebi eleştiride çoklu anlam üretimi (polysemy) ve okuyucu merkezli yorumlama süreçlerinde belirleyici bir konumda bulunmaktadır.⁷⁵

Alımlama estetiği açısından belâgat, okuyucunun metni nasıl algıladığına odaklanan bir yaklaşım geliştirmektedir. Hans Robert Jauss ve Wolfgang Iser'in alımlama teorileri, belâgat unsurlarının çağdaş okuyucu tarafından nasıl yorumlandığını açıklamaktadır. Bu doğrultuda; çağdaş Arap edebiyatında mecaz, ironik anlatım ve retorik sorular, okuyucunun metinle kurduğu etkileşimi artıran temel unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda; belâgat, çağdaş eleştiri kuramlarıyla

⁷¹ Richard Andrews, *A Theory of Contemporary Rhetoric* (Routledge, 2013), 25.

⁷² Harb, *Arabic Poetics*, 65-70.

⁷³ Andrews, *A Theory of Contemporary Rhetoric*, 176-178.

⁷⁴ Shamsuddin, "Balancing Authentic Arab Rhetorical Sciences", 59-63.

⁷⁵ Mansoor Mohammad Alharthey, *Literary Reception in Classical Arabic Rhetoric: The Case of Al-Āmedī's Al-Muwāzanah* (University of Leeds, Doktora tezi, 2016), 35.

değerlendirildiğinde salt estetik bir unsur olmaktan çıkıp, metnin yapısını, işlevini ve okurla kurduğu bağı anlamlandıran çok yönlü bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁶

3.3.Belâgatın Geleceği: Gelenek ve Modernite Arasında

Belâgat, klasik Arap edebiyatının temel taşlarından biri olarak, dilin estetik, anlam ve retorik boyutlarını iç içe geçirerek bir anlatım sanatı geliştirmiştir; ne var ki moderniteyle birlikte, belâgatın işlevselliği, geleneksel yapısının korunup korunamayacağı ve çağdaş edebiyat ile medya metinlerinde nasıl bir yer edineceği sorunsalı ortaya çıkmaktadır. Geleneksel belâgat, klasik metinlerin yapısal analizinde ve anlam katmanlarının belirlenmesinde vazgeçilmez bir öge olmaya devam ederken, modern eleştiri kuramlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, anlatının yeni biçimlerine uyarlanabilirliği konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır.⁷⁷

Belâgatın modern edebiyatla ilişkisi, dilsel dönüşüm, retorik işlevsellik ve dijitalleşme bağlamında ele alınmaktadır. Günümüz Arap edebiyatında belâgatın temel unsurları, klasik dönemde olduğu gibi yalnızca şiir ve nesir metinlerinde değil, aynı zamanda dijital platformlarda, medya söylemlerinde ve çağdaş akademik yazılarda da yeniden yorumlanmaktadır. Bunun yanı sıra; klasik belâgatın temel taşları olan teşbih, mecaz, kinaye ve ironi, günümüz edebiyatında postmodern anlatı teknikleri, görselliğe dayalı anlatım biçimleri ve deneysel edebi formlar ile birleşerek yeni bir kimlik kazanmaktadır.⁷⁸

Çağdaş edebiyatta belâgat, hem korunması gereken bir gelenek hem de moderniteyle uyumlu hâle getirilmesi gereken bir araç olarak görülmektedir. Klasik metinlerdeki belâgat anlayışı, çağdaş roman ve şiirlerde farklı bir estetik anlayışa bürünmekte, anlam üretimi ve yorum çeşitliliği bakımından daha esnek bir yapıya dönüşmektedir. Özellikle interaktif medya, görsel sanatlar ve dijital edebiyat gibi yeni anlatım biçimleri, belâgatın yalnızca sözel bir sanattan ibaret olmadığını, aynı zamanda çağın ihtiyaçlarına göre şekillenen bir anlatım stratejisi sunduğunu göstermektedir.⁷⁹ Günümüzde çağdaş edebiyat eserlerinde belâgat unsurları, geleneksel yapıdan uzaklaşarak modern anlatım biçimleri ile harmanlanmaktadır.⁸⁰

Modern edebiyat eleştirisinde belâgatın yeri, post-yapısalcılık, eleştirel söylem analizi ve göstergebilim gibi teorik yaklaşımlar ile değerlendirilmektedir.⁸¹ Yapısalcı kuramlar,

⁷⁶ Andrews, *A Theory of Contemporary Rhetoric*, 178-182.

⁷⁷ Marilyn L. Booth, "Tradition and Modernity in Arabic Literature", *World Literature Today* 72/2 (1998), 448-449.

⁷⁸ Shamsuddin, "Balancing Authentic Arab Rhetorical Sciences", 60-63.

⁷⁹ Marilyn L. Booth, "Tradition and Modernity in Arabic Literature", 448-449.

⁸⁰ İbiş, "Tarihte Belâgat İlminin Karşılaştığı Harici Problemler", 2578.

⁸¹ Patricia Bizzell, "Editing the Rhetorical Tradition", *Philosophy & Rhetoric* 36/2 (2003), 109-118.

belâgatın dilsel kodlarını analiz ederken, post-yapısalcı eleştiri, belâgatın metinlerarası ilişkilerini, anlatının çok katmanlı yapısını ve retorik stratejilerini anlamlandırmaktadır.⁸²

Gelecekte belâgatın nasıl evrileceği sorusu, gelenek ve modernite arasındaki denge açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bir yandan klasik belâgat, edebi metinlerde anlam katmanlarının oluşturulmasında ve sanatsal ifadenin geliştirilmesinde temel bir yapı sunmaya devam ederken, diğer yandan çağdaş medya ve dijital platformlarda belâgatın işlevselliği daha pragmatik bir hâl almaktadır.⁸³Bu doğrultuda; belâgatın gelecekte nasıl bir yön izleyeceği, eğitim, medya ve akademik çalışmalar bağlamında nasıl şekilleneceği ile doğrudan ilişkilidir. Belâgatın çağdaş uygulamalarını ve moderniteyle olan ilişkisini değerlendiren çalışmalar, bu dönüşüm sürecinin dilbilim, söylem analizi ve kültürel çalışmalar ile desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.⁸⁴Belâgatın gelecekte, geleneksel yapısını koruyarak mı yoksa modern anlatım teknikleriyle harmanlanarak mı ilerleyeceği konusu, günümüz akademisyenleri için önemli bir araştırma alanı olmaya devam etmektedir.

Sonuç

Belâgat, dilin etkili ve sanatsal bir biçimde kullanılması veyahut sözün fasîh olması şartıyla muktezâyı hale uygun olması şeklinde tarif edilmektedir. Belâgat, okuyucunun ya da dinleyicinin duygusal, zihinsel ve estetik algılarını etkilemesi, dilin işlevselliğini artırması, kültürel mirası kuşaktan kuşağa iletmesi, edebî metinlerin anlam derinliğini oluşturması ve okuyucuya çok boyutlu bir deneyim sunması açısından son derece önemlidir. Belâgat ilmi, sadece edebi bir disiplin olarak değil, aynı zamanda dini metinlerin anlaşılması ve yorumlanması açısından da büyük bir önem arz etmektedir. Belâgat ilmin amacı, dilin en etkili ve sanatsal biçimde kullanılması sağlamak olup, gerek edebi metinlerde gerekse dini, hukuki ve siyasi söylemlerde büyük bir rol oynamaktadır.

Arap belâgatının gelişimi Câhiliye dönemi, İslâmî dönem, Abbâsîler dönemi ve modern dönem olmak üzere dört bölümde incelenmektedir. Câhiliye dönemi, belâgatın temel taşlarının atıldığı evredir. İslâm öncesi dönemde belâgat, Arap toplumunun sözlü kültürüne dayanmaktaydı. Bu dönemde, şiir ve hitabet sanatı büyük önem taşımaktaydı. İslâmiyet'in ortaya çıkışı ile belâgat, dini bir boyut kazanmış Kur'ân-ı Kerîm'in edebi yapısı, Arap belâgatının gelişiminde belirleyici bir unsur olmuştur. Abbâsîler döneminde ise Belâgat sistematik olarak ele alınmış ve disiplinleşmiştir. Bu dönemde, Arap belâgatı meânî, beyân ve bedî olmak üzere üç ana kısma ayrılmıştır. Modern dönem de belâgat, yeni edebi akımların etkisiyle dönüşüm geçirmiştir. Dijital çağ ile belâgatın görsel ve işitsel formları önem kazanmıştır. Çağdaş Arap edebiyatında belâgat, artık yalnızca şiir ve

⁸² Yunita Novia, "Muhammad 'Ābid al-Jābirī's Thoughts on Tradition and Modernity in Renewal", *Al-Lubb: Journal of Islamic Thought and Muslim Culture (JITMC)* 2/2 (2020), 134-152.

⁸³ Joanne McWilliam, "Tradition Before The Future", *Toronto Journal of Theology* 9/1 (1993), 51-66.

⁸⁴ Emin Poljarevic, "Islamic Tradition and Meanings of Modernity", *International Journal for History, Culture and Modernity* 3/1 (2015), 29-57.

klasik üsluplu nesir metinlerinde değil, roman, öykü, tiyatro, gazetecilik ve medya gibi daha geniş bir yelpazede kendini göstermektedir.

Modern dönemde belâgat, yalnızca edebi eserlerde değil, aynı zamanda medya, siyaset ve akademik yazında da etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Özellikle dijital çağın etkisiyle, belâgatın yeni medya ve sanal ortamlar üzerinde nasıl şekillendiği konusunda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu doğrultuda; geleneksel belâgat kuramları, çağdaş edebî metinlerin analizinde temel bir referans noktası olmaya devam etmektedir.

Modern şiir, geleneksel belâgat unsurlarını yenilikçi bir anlayışla yeniden yorumlamaktadır. Modern Arap romanlarında belâgat teknikleri, anlatının derinliğini ve estetik gücünü artıran önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle mecâz ve sembolik anlatım, çağdaş romanlarda karakterlerin psikolojisini yansıtmak, olay örgüsünü güçlendirmek ve sosyal eleştirilerde bulunmak için kullanılmaktadır. Çağdaş Arap edebiyatı, retorik ve söylem analizi açısından zengin bir alan sunmaktadır. Modern edebi eserlerde hem geleneksel retorik unsurlar hem de çağdaş söylem analiz teknikleri bir arada kullanılmaktadır.

Bu incelemede ulaşılan bir diğer önemli sonuç, klasik belâgat anlayışının çağdaş okur ve yazarlar nezdinde nasıl bir dönüşüm geçirdiğidir. Geleneksel söylem biçimleri korunmaya çalışılırken, modern estetikle örtüşmeyen bazı unsurlar zamanla geri plana itilmiştir. Örneğin, klasik metinlerde yüksek değer atfedilen seci' ve cinâs gibi söz sanatları, günümüzde zaman zaman aşırı süslemecilik olarak algılandığı için daha sınırlı biçimde kullanılmaktadır. Buna karşılık, mecaz, kinaye ve istiare gibi anlam derinliği oluşturan teknikler, hâlen çağdaş metinlerde yaygın biçimde kullanılmakta ve imgesel anlatımı zenginleştirmektedir. Bu durum, belâgatın durağan değil, değişken ve esnek bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Arap toplumlarının kültürel ve sosyal dönüşümleriyle birlikte belâgat anlayışının da yeniden şekillendiği açıkça görülmektedir.

Sonuç olarak, belâgatın Arap edebiyatındaki rolü, tüm tarihsel aşamaları ve güncel uygulamalarıyla ele alındığında, dilin yaratıcı, ikna edici ve estetik boyutlarını görünür kılan kapsayıcı bir gelenek olduğu söylenebilmektedir. Câhiliye döneminden moderniteye uzanan çizgi içerisinde bu kadim miras, sayısız edebî eserin yaratılmasına, metinlerin sanatsal derinlik kazanmasına ve iletişim gücünün artmasına hizmet etmiştir. Belâgat, yalnızca biçimsel veya yüzeysel bir süsleme olarak değil, aynı zamanda metnin anlam dünyasını şekillendiren, okuyucuyla güçlü bir duygusal ve düşünsel bağ kuran çok yönlü bir sistemdir. Bu sistem, Arap kültüründe nesilden nesle aktarılan söylemsel formların temelinde yer alarak insanlara edebî metinleri daha iyi anlama, yorumlama ve üretme konusunda eşsiz imkânlar sağlamaktadır. Çağdaş edebiyata bakıldığında ise dijital dönüşüme ve küresel etkilere rağmen belâgatın hâlâ geçerliliğini koruması, gelenek ve yenilik arasındaki güçlü etkileşimi açıkça ortaya koymaktadır. Böyle bir etkileşim, Arap dilinin zenginlik kaynaklarından beslenen ve sürekli kendini yenileyerek ayakta kalan bir ifade evreni yaratmış, metinlerin muhatap üzerindeki etkisini çoğaltmıştır. Akademik

çalışmaların da doğruladığı üzere, belâgat kendi sınırlarını aşan bir disiplindir ve tarihten getirdiği kuramsal temeli modern yaklaşımlarla uyumlu hale getirebilmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): İbrahim Mamak

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça

- Ab Rahman, Roslan. "Research on the Writing History of Arabic Rhetoric Studies and Its Importance". *Academic Journal of Interdisciplinary Studies* 2/9 (2013), 517-525.
- Abd Alhadi, Heyam. – Hussein, Ali Ahmad. – Kuflik, Tsvi "Automatic Identification of Rhetorical Elements in Classical Arabic Poetry". *DHQ: Digital Humanities Quarterly* 17/3 (2023), 30-50.
- Akyüz, Zafer. "Beyân ve Bedî' İlmî'nde Tazmin Üslûbu". *Amasya İlahiyat Dergisi* 18 (2022), 325-357.
- Al Rashidi, Muhammad Ayub. "Genres of 'İlm al-Badî' in Sûra al-Najm". *Journal of Islamic and Religious Studies* 1/1 (2016), 71-86.
- Alharthey, Mansoor Mohammad. *Literary Reception in Classical Arabic Rhetoric: The Case of Al-Âmedî's Al-Muwâzanah*. University of Leeds, Doktora tezi, 2016.
- Al-Jarrah, Mohammad. "Arabic Newspapers Discourse: Rhetorical Features, Discourse Markers, Strategies and Organization". *Damascus University Journal* 27/3 (2011), 207-235.
- Al-Musawi, Muhsin. *Arabic Literary Thresholds: Sites of Rhetorical Turn in Contemporary Scholarship*. Leiden: Brill, 2010.
- Andrews, Richard. *A Theory of Contemporary Rhetoric*. Routledge, 2013.
- Arslan, İclal. "Arap Dili Edebiyatı/Belâğatı Temel Kaynakları". *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 30 (2022), 964-979.
- Atari, Sana Izz Aldin. "Creativity in Using the Mask Technique in Contemporary Arabic Poetry". *Rimak International Journal of Humanities and Social Sciences* 6/2 (2024), 538-548. <https://doi.org/10.47832/2717-8293.28.29>.
- Bizzell, Patricia. "Editing the Rhetorical Tradition". *Philosophy & Rhetoric* 36/2 (2003), 109-118.
- Booth, Marilyn L. "Tradition and Modernity in Arabic Literature". *World Literature Today* 72/ 2 (1998), 448-449.
- Bouabdallah, Labidi. "Arabic Handwriting Between Graphical Structural System and Aesthetic Reality". *Culture* 5/3 (2020), 35-43.
- Badawi, Muhammad Mustafa. *A Critical Introduction to Modern Arabic Poetry*. Cambridge University Press, 1975.
- Bulut, Ali. *Belâgat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015.
- Cevdet, Ahmet Paşa. *Belâgat-ı Osmaniyye*. Haz. Turgut Karabey - Mehmet Atalay. Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.
- Dayf, Şevki. *Târîhu'l-edebî'l-'Arabî el-Aşrû'l-Câhilî*. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 2003.
- Durmuş, İsmail. "Meânî". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 28/205. Ankara TDV Yayınları, 1989.
- Ertuğ, Atilla. "Arap Dili ve Edebiyatında Lafzî Sanatlar ve Kur'an-ı Kerim'deki Örnekleri (Fussilet-Hadid Sureleri Arası)". *Atlas Journal* 7/44 (2021), 2159-2177.
- er-Râzî, Zeynüddîn Muhammed b. Ebî bekr b. Abdilkâdir. *Muhtârü's-Şihâh*, thk. Yûsuf eş-Şeyh Muhammed. Beyrut: el-Mektebetu'l-asriyye Dâru'n-nemûzeciyye, 1967.
- et-Teftâzânî, Sa'düddîn Mes'ûd b. Fahriddîn Ömer. *Şerhu'l-muhtasar alâ Telhîsî'l-Miftâh lil-Hatîb el-Kazvîni fi'l Me'ânî ve'l-Beyân ve'l-Bedî'*. Mektebetu's-Sahâbe, 1/34.
- Gherse, Antonella. "The Rhetoric of Gifts, or When Objects Talk". *Abbasid Studies IV: Occasional Papers of the School of Abbasid Studies* (2013), 130-141.
- Hacımuftioğlu, Nasrullah. "Beyân". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 6/22-23. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Harb, Lara. *Arabic Poetics: Aesthetic Experience in Classical Arabic Literature*. Cambridge University Press, 2020.
- Hatîb el-Kazvîni, Muhammed b. Abdurrahman Celâluddîn. *et-Telhîs fi 'ulûmi'l belâğa*. thk. Abdurrahman el-Berkûkî. Kahire: Dâru'l-fikri'l-arabî, 1932.
- Huseyn, Tâhâ. "Arap Belâğatı: el-Câhiz'den 'Abdu'l-Kâhîr'e Kadarki Süreç", çev. Doç. Dr. Zafer Kızıklı. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/2 (2010), 433-460.
- İbiş, Mustafa. "Tarihte Belâgat İlminin Karşılaştığı Harici Problemler". *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)* 5/35 (2024), 2577-2585.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânü'l-Arab*. thk. Âmir Ahmed Haydar. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1424/2003.
- İbrahim, Samar - Saad Jadoua. "The Figurative Style in Contemporary Arabic Poetry (Henda Muhammad as a Model)". *South Eastern European Journal of Public Health* (2024), 416-426. <https://doi.org/10.70135/seejph.vi.1081>.

- Kazvîni, Celâleddin Muhammed. *Telhîs (Meânî, Beyân, Bedî)*. çev. Fahreddin Dinçkol. İstanbul: Ebrar Yayınları, 1990.
- Kılıç, Hulûsi. "Belâgat". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 5/380. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Lagrini, Samira vd. "Automatic Identification of Rhetorical Relations among Intra-Sentence Discourse Segments in Arabic". *International Journal of Intelligent Systems Technologies and Applications* 18/3 (2019), 281-302.
- McWilliam, Joanne. "Tradition Before The Future". *Toronto Journal of Theology* 9/1 (1993), 51-66.
- Mohammed, Emad. "The Aesthetic Effect of Semantic Translation on English Texts Translated into Arabic". *Journal of Misan Researches* 18/36 (2022), 409-424.
- Moreh, Shmuel. "Poetry in Prose (al-Shi'r al-Manthûr) in Modern Arabic Literature". *Middle Eastern Studies* 4/4 (1968), 330-360.
- Novia, Yunita. "Muhammad 'Ābid al-Jābirī's Thoughts on Tradition and Modernity in Renewal". *Al-Lubb: Journal of Islamic Thought and Muslim Culture (JITMC)* 2/2 (2020), 134-152.
- Nurdianto, Talqis. "Al Fikr Al Balaghi Fi Al Ma'āni 'Inda AS Sakāki Fi Kitabihi Miftahul Ulum Dirāsah Balaghiyyah". *Alsinatuna* 3/1 (2017), 235-440.
- Özalp, Mehmet Sıdkı. "Arap Belâgat Literatürü". *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 11 (2022), 111-137.
- Poljarevic, Emin. "Islamic Tradition and Meanings of Modernity". *International Journal for History, Culture and Modernity* 3/1 (2015), 29-57.
- Sama3y.net. "Arap Şiiri". Erişim 4 Ağustos 2025. <http://www.sama3y.net/forum/showthread.php?t=44700>
- Sanni, Amidu Olalekan. "Hussein Abdul-Raof, Arabic Rhetoric, A Pragmatic Analysis". *Orta Doğu Edebiyatları* 15/1 (2012), 97-98.
- Shamsuddin, Salahuddin Mohd. "Balancing Authentic Arab Rhetorical Sciences with Modern Artistic Vision". *JALL / Journal of Arabic Linguistics and Literature* 1/2 (2019), 57-73.
- Stetkevych, Suzanne Pinckney. "From Jāhiliyyah to Badī'iyah: Orality, Literacy, and the Transformations of Rhetoric in Arabic Poetry". *Oral Tradition* 25/1 (2010), 211-230.
- Wansbrough, John. "Arabic Rhetoric and Qur'anic Exegesis". *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 31/3 (1968), 469-485.
- Zebîdî, Muhammed Murtezâ el-Hüseynî. *Tâcû'l- 'arûs min cevâhiri'l- Qāmûs*. Beyrut: Dâru'l-hidaye, 1987.